

Захарченко Юлія Миколаївна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – **Кобильченко В. В.**, д. психолог.
наук, професор

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУ

У статті висвітлено педагогічні умови соціалізації дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Наголошено на актуальності зазначеної проблеми. Названо причини виникнення розумової відсталості. Зазначено складність формування соціально важливих умінь і навичок у дітей цієї категорії. Визначено умови соціальної інтеграції учнів молодших класів із порушеннями інтелекту.

Ключові слова: діти молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту, умови соціалізації, спеціальні заклади середньої освіти.

Zakharchenko Yuliya Mykolayivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
A.S. Makarenko University
Scientific adviser - **Kobylchenko V.V.**, Doctor of
psychology. Science, Professor

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SOCIALIZATION OF CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The article highlights the pedagogical conditions of socialization of primary school children with intellectual disabilities. The urgency of this problem is emphasized. The causes of mental retardation are named. The complexity of the formation of socially important skills in children of this category is noted. The conditions of social integration of junior students with intellectual disabilities are determined.

Keywords: children of primary school age with intellectual disabilities, conditions of socialization, special institutions of secondary education.

Постановка проблеми. Сьогодні головною метою і стратегічним напрямком спеціальної освіти є забезпечення умов, що сприяють реалізації особливих освітніх потреб, і успішної соціалізації дітей з порушеннями інтелекту.

Незважаючи на те, що соціалізація є проблемою, яка широко досліджується, в педагогічній та психологічній науках, проблема соціалізації молодших школярів з порушеннями інтелекту досліджена недостатньо.

Актуальність. Проблема соціалізації дитини з порушеннями інтелекту – одна з найбільш актуальних. Питання соціальної адаптації дітей із порушеннями

інтелектуальними розвитку вивчалось такими дослідниками як О. Гончарова, О. Кукушкіна, Н. Москаленко, Б. Пінський, С. Рубінштейн, А. Щербакова та інші. Вони підкреслювали важливість підготовки дітей із порушеннями інтелектуального розвитку до самостійного життя. На їхню думку, для цього необхідно здійснювати роботу щодо конкретизації та уточнення життєвих планів, привчання дітей до самообслуговування і суспільної праці.

На думку О. Агавелян, активна діяльність таких дітей в соціальному середовищі прямо пропорційна навичкам, знанням і вмінням, придбаним за період навчання [1].

Аналіз робіт О. Агавелян, Ю. Гапонова, Д. Горелова, Н. Долгобородової, Ж. Намазбаєвої, Г. Ноймюллер та інших зазначають, що в випускників спеціальних шкіл часто трапляються труднощі адаптації до робочого місця, тому актуальною є проведення роботи щодо соціалізації вже з молодших класів у спеціальних закладах середньої освіти. Труднощі у відносинах викликаються зміною соціальної ситуації розвитку особистості людини з порушеннями інтелекту, зміною рівня і характеру пропонованих до них вимог.

Мета статті полягає у висвітленні педагогічних умов соціалізації дітей молодшого шкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Соціалізація – це процес засвоєння індивідом зразків поведінки, психологічних установок, соціальних норм і цінностей, знань, навичок, що дозволяють йому успішно функціонувати в суспільстві. Соціалізація людини починається з народження і триває протягом усього життя.

У процесі її він засвоює накопичений людством соціальний досвід в різних сферах життєдіяльності, який дозволяє виконувати певні життєво важливі соціальні ролі.

У Конвенції про права дитини, прийнятою резолюцією Генеральної Асамблеї від 20 листопада 1989 року зазначається, що держави-учасниці визнають необхідність ведення неповноцінними в розумовому або фізичному відношенні дітьми повноцінного та достойного життя в умовах, які забезпечують її гідність. Це сприяє впевненості в собі і полегшує їх активну участь у житті суспільства [4].

У дітей поступово виникає і починає відігравати провідну роль соціальний досвід, який втілюється в продуктах матеріального і духовного виробництва. Від засвоєння суспільного досвіду багато в чому залежить

формування особистості. Основна умова психічного і особистісного розвитку дитини – це життя в суспільстві.

У спілкуванні з людьми дитина засвоює досвід використання предметів праці і побуту, опановує мову, моральні норми і правила людської поведінки. За даними І. Антипової, на розвиток дитини впливають: безпосереднє оточення, засоби масової інформації, соціальні, економічні, політичні умови життя. Автор вважає, що соціальним досвідом діти опановують не самостійно, а за допомогою дорослих. Вони унаслідують від них вміннями керувати власною діяльністю, емоціями. За допомогою дорослих у дітей розвиваються різні види діяльності [1].

На думку Л. Виготського, саме дорослі вводять дитину в світ навколишньої дійсності. Це відноситься, як до здорової дитини, так і до дитини з особливими освітніми потребами. Тільки при активній взаємодії з середовищем, в процесі навчання і виховання, дитина засвоює соціальний досвід.

Інтеграція дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в суспільство не може відбуватися так само, як у їх нормо-типових однолітків. Наявний дефект призводить до порушення зв'язків з соціумом, культурою, як джерелом розвитку. Тому така дитина не в змозі сприйняти соціальні норми і вимоги. У дітей з легкою формою розумової відсталості, їх засвоєння може бути частковим і фрагментарним.

На переконання С. Рубінштейн, причиною розумової відсталості є ураження головного мозку дитини. До цієї категорії відносяться такі діти, в яких стійко порушена пізнавальна діяльність внаслідок органічного ураження головного мозку. У таких дітей відзначається погане сприйняття до всього нового, слабкість орієнтовної діяльності, недостатня пізнавальна активність тощо. Також вчений відзначав, що в дітей з порушеннями інтелектуального розвитку відбувається порушення зв'язків з соціумом, який виступає в ролі джерела розвитку – культури та виникають труднощі в самообслуговуванні, спілкуванні, навчанні, оволодінні професійними навичками та інше [3].

Важливу роль в соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями відіграє молодший шкільний вік. Це не просто період дитинства і один з багатьох етапів розвитку людини, а надзвичайно значимий період людського життя, черговий її старт і одночасно вершина.

Початковий етап шкільного навчання дитини з порушеннями інтелекту безпосередньо пов'язаний з проблемами соціально-побутової адаптації. Для більшості дітей цієї категорії найбільш значущими не є академічні знання, а оволодіння навичками самообслуговування, спілкування, пристосування до повсякденного життя людей, до стилю в суспільстві [5].

Л. Шипіцина для успішної соціалізації рекомендує розширювати побутовий та соціальний досвід дітей з порушеннями інтелекту. На її думку, це завдання можна вирішувати засобами спеціальної освіти, але при цьому виникає проблема: учні з важкістю можуть застосовувати в повсякденному житті знання, які вони одержали на окремих предметах в спеціальному закладі середньої освіти. Тому, під час навчально-виховного процесу таких молодших школярів необхідно приділяти увагу затребуваності теоретичних знань у повсякденному житті. Для цього необхідно пов'язувати будь-які теоретичні поняття з навколишньою дійсністю. На предметах загальноосвітнього циклу рекомендується по можливості наближати навчальний процес до реальних, життєвих умов, наприклад, моделювати життєві і виробничі ситуації.

У своїх дослідженнях вітчизняні та закордонні науковці стверджують, а практика спеціальних освітніх установ підтверджує, що дитина з проблемами в інтелектуальному розвитку при правильному вихованні здатна адекватно ставитися до навколишнього світу, самостійно жити і працювати.

Сучасні педагоги і психологи розглядають період шкільного навчання як один з найважливіших етапів життя, вважають за можливе і необхідне сформувати в учнів в ході навчально-виховного процесу певний соціальний досвід, дати їм знання і вміння, необхідні для успішної соціальної адаптації в суспільстві.

На наше переконання, в учнів молодших класів з порушеннями інтелекту важливо виробити психологічну впевненість у власній повноцінності, і сформувати правильну професійну орієнтацію. У процесі педагогічної реабілітації вирішуються питання відновлення, корекції і компенсації в процесі освіти порушених функцій. Діти засвоюють основи наукових знань і виробляють відповідні навички і вміння. Ці навички й вміння повинні стосуватися досвіду людських відносин і життя в суспільстві; побутових (культура сімейних відносин); ділових (культура професійних відносин), правових і політичних стереотипів поведінки [2].

У процесі формування соціально важливих умінь і навичок, в дітей із порушенням інтелекту вирішуються такі завдання:

1) розвиток усіх психічних функцій та пізнавальної діяльності дітей у процесі навчання і корекція їх недоліків. Основна увага в цій роботі має бути направлена на розумовий розвиток;

2) виховання дітей означеної категорії, формування в них правильної поведінки. Основна увага має бути направлена на моральне виховання;

3) трудове навчання і підготовка до посильних видів праці. Фізичне виховання. Самообслуговування;

4) побутове орієнтування та соціальна адаптація, як підсумок всієї роботи.

На нашу думку, найкраще розвиток соціально важливих умінь і навичок в таких дітей, може бути досягнуто при дотриманні таких умов:

- ранній початок корекційної роботи;
- сприятлива сімейна обстановка і тісний зв'язок спеціальної школи з сім'єю;
- застосування адекватної програми і методів навчання з урахуванням ступеня дефекту, відповідних віковому періоду і можливостям дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Висновки. Отже, в процесі соціалізації дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелекту необхідно орієнтуватися на максимальний розвиток загальних, соціальних можливостей таких учнів, їх підготовку до основних сфер життєдіяльності людини в суспільстві, міжособистісних відносин, до самообслуговування, спілкування і соціальної поведінки.

Перспектива дослідження. Подальшою перспективою нашого дослідження є розроблення ігрових прийомів і методів формування навичок соціальної інтеграції в дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипова И. Ю. Особенности социализации учеников с нарушением умственного развития. [Електронний ресурс]. Режим доступу : file:///C:/Users/%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE/Downloads/Tvo_2014_3_41.pdf
2. Дементьева Н. Ф., Холостова Е. И. Социальная реабилитация. Москва : Форум, 2001. 240 с.
3. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого ребенка. Москва: Просвещение, 1989. 380 с.

4. Русанова В. В. Педагогические условия социализации детей младшего школьного возраста с нарушением интеллекта. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2011/11/14/pedagogicheskie-usloviya-sotsializatsii-detey-mladshego>

5. Шипицина Л. М. Необучаемый ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушением интеллекта. СПб.: Дидактика Плюс, 2002. 260 с.

Івер Наталія Миколаївна

асистент вчителя-реабілітолога,
Сумського обласного центру комплексної реабілітації
для дітей та осіб з інвалідністю

Лузан Аня Віталіївна

асистент вчителя-реабілітолога
Сумського обласного центру комплексної реабілітації
для дітей та осіб з інвалідністю

**СНЮЗЛЕНТЕРАПІЯ, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ДИТИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ**

Порушення сенсорики, тобто реакції на подразнення органів відчуття це важлива сфера людської активності, яка може бути повернена і відновлюється за допомогою особливих методик. Саме тому важливе місце посідає методика снюзлентерапії. Оскільки, порушення обробки сенсорної інформації на будь-якому з рівнів нервової системи, яке спостерігається у дітей з уродженими або набутими вадами, негативно впливає на такі важливі сфери життя, як освоєння рухових навичок, емоцій, ігрової діяльності, регуляції поведінки, навчання та соціальної взаємодії. Завдяки заняттям за методикою снюзлентерапії, у дітей з інвалідністю поліпшується загальна моторика та рухові здібності, з'являється цікавість до дослідницької діяльності, дитина навчається швидко й правильно реагувати в нестандартних ситуаціях, розвантажується й зміцнюється нервова система, покращується психоемоційний стан.

Ключові слова: снюзлентерапія, сенсорна інтеграція, мозочкова стимуляція.

Iver Nataliya Mykolayivna

assistant teacher-rehabilitation specialist,
Sumy regional center comprehensive rehabilitation
For children and people with disabilities

Luzan Anya Vitalievna

assistant teacher-rehabilitation specialist
Sumy regional center comprehensive rehabilitation
For children and people with disabilities

**SNUZLENTHERAPY AS AN EFFECTIVE MEANS OF COMPREHENSIVE REHABILITATION
OF A CHILD WITH DISABILITY**

Sensory disturbances, ie reactions to sensory stimuli, are an important area of human activity that can be restored and restored using special techniques. That is why the technique of snuslen therapy occupies an important place. Since, the violation of the processing of sensory